

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

งานวิจัยเรื่อง การผลิตแพะเนื้อในภาคเหนือของประเทศไทยและการใช้ประโยชน์จากกระถินสดและเศษผักกาดหอมห่อเป็นอาหารหยาบแพะรุ่น มีการแบ่งการทดลองออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการผลิตแพะในภาคเหนือของประเทศไทย
2. การศึกษาการใช้ประโยชน์จากกระถินสดและเศษผักกาดหอมห่อเป็นอาหารหยาบเลี้ยงแพะรุ่น

3.1 การศึกษาสภาพการผลิตแพะในภาคเหนือของประเทศไทย มีวิธีการศึกษาทดลองดังนี้

3.1.1 สถานที่และประชากรที่ใช้ศึกษาทดลอง

ทำการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ พะเยา เชียงราย น่าน และลำพูน

กลุ่มประชากรศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะและเจ้าของฟาร์มแพะในเขตจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 48 คนหรือฟาร์ม

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในจังหวัดเชียงใหม่ พะเยา เชียงราย น่าน และลำพูน ซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงแพะของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงแพะของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านการตลาดแพะของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านสภาพปัญหาทั่วไปของการผลิตแพะของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

3.1.3 การทดสอบแบบสอบถาม

ทำการทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ตรวจสอบวิเคราะห์และปรับปรุง แก้ไขให้ถูกต้องครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัด (Content Validity) มากยิ่งขึ้น แล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มประชากร เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบสอบถามแล้วนำมาปรับปรุง

3.1.4 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะทั่วไปของจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถาม
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุด และแหล่งความรู้ต่างๆ ทางด้านวิชาการในเรื่องการผลิต การตลาดและข้อมูลทั่วไปของแพะ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดแพะของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 การใช้กระถินสดและเศษผักกาดหอมห่อเป็นอาหารหยาบของแพะรุ่น

3.2.1 วิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมี (Chemical composition analysis)

ศึกษาองค์ประกอบทางเคมี และคุณค่าทางโภชนาการของกระถินสด เศษผักกาดหอมห่อ และอาหารทดลองทั้งหมด

1. วิธีวิเคราะห์แบบ Proximate analysis นำตัวอย่างแห้งบดผ่านตะแกรงขนาด 1 มิลลิเมตร วิเคราะห์หาวัตถุแห้ง (dry matter; DM), โปรตีน (crude protein; CP), ไขมัน (ether extract; EE), เยื่อใยหยาบ (crude fiber; CF) และเถ้า (ash) (AOAC., 2000)

โดยเปอร์เซ็นต์วัตถุแห้ง (DM), อินทรีย์วัตถุ (organic matter; OM), คาร์โบไฮเดรตประเภทที่ย่อยง่าย (nitrogen free tract; NFE) ไม่ได้ทำการวิเคราะห์โดยตรง แต่ใช้วิธีคำนวณโดยใช้สูตร (บุญล้อม, 2541) ดังนี้

$$DM = 100 - \text{เปอร์เซ็นต์ความชื้น (\%moisture)}$$

$$OM = \%DM - \%Ash \%$$

$$NFE = \%DM - \%CP - \%EE - \%CF - \%Ash$$

2. วิธีวิเคราะห์แบบ Detergent method สำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบโครงสร้างของพืช ได้แก่ เยื่อใยที่ละลายในด่าง (neutral detergent fiber; NDF), และเยื่อใยที่ละลายในกรด (acid detergent fiber; ADF) (Van Soest, 1982)

3.2.2 ศึกษาการใช้กระถินสดและเศษผักกาดหอมห่อต่อประสิทธิภาพการผลิตและศึกษาการย่อยได้

3.2.2.1 สัตว์ทดลอง

แพะพันธุ์ชานน เพศผู้ จำนวน 8 ตัว น้ำหนักเฉลี่ย 15 กก. อายุเฉลี่ย 3 เดือน โดยแพะที่ใช้ทดลองได้มาจากสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มูลนิธิโครงการหลวง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ทำการสุ่มแพะให้กินอาหารตามกลุ่มการทดลอง กลุ่มละ 2 ตัว (replicates)

3.2.2.2 อาหารทดลอง

อาหารที่ใช้ในการทดลองมี 2 ชนิดคืออาหารหยาบและอาหารข้น

1. อาหารหยาบ มี 4 ชนิด แพะแต่ละกลุ่มการทดลอง (treatments) จะได้รับอาหารหยาบต่างชนิดกัน ดังนี้

- Treatment 1 หญ้ารูชี
 Treatment 2 หญ้าเนเปียร์
 Treatment 3 กระจินสด
 Treatment 4 เศษผักกาดหอมห่อ
 โดย Treatment 1 และ 2 เป็นกลุ่มควบคุม (control)

ตัวอย่างอาหารหยาบที่ใช้ทดลองได้แก่ กระจินสดและเศษผักกาดหอมห่อ โดยกระจินสดได้จากพื้นที่สถานีวิจัยและพัฒนาการเกษตรแม่เหิยะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทำการตัดเอาเฉพาะใบติดก้าน เก็บกระจินในช่วงเย็นและให้มื่อเย็นและเช้าอีกวันหนึ่ง เศษผักกาดหอมห่อ ได้จากโรงคัดบรรจุ มูลนิธิโครงการหลวง ต.แม่เหิยะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โดยการขนเศษผักช่วงเย็นให้แพะในช่วงเย็นและเช้าอีกวันหนึ่ง และกลุ่มควบคุมได้แก่หญ้าเนเปียร์และรูชีได้จากสถานีวิจัยและพัฒนาการเกษตรแม่เหิยะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำการตัดในช่วงเย็น สับขนาด 2-3 นิ้ว ใช้เลี้ยงแพะในช่วงเย็นและเช้า

2. อาหารข้น ทุกกลุ่มการทดลองจะได้รับอาหารข้นในสูตรเดียวกัน ทำการผสมอาหารข้นเองโดยมีส่วนผสมของวัตถุดิบดังตาราง 16 และมีความเข้มข้นของโภชนะจากการคำนวณ คือ โปรตีน 14 เปอร์เซ็นต์ พลังงาน (ME) 11.72 MJ/kg แคลเซียม 0.28 เปอร์เซ็นต์ ฟอสฟอรัส 0.49 เปอร์เซ็นต์ เยื่อใย 1.85 เปอร์เซ็นต์ ไขมัน 0.20 เปอร์เซ็นต์ โดยปริมาณอาหารข้นที่ได้รับจะแตกต่างกันตามความต้องการพลังงาน (ME) และโปรตีนต่อน้ำหนักตัว

ตาราง 16 ส่วนผสมของวัตถุดิบอาหารข้นของแพะรุ่น

วัตถุดิบ	จำนวน (kg)
ข้าวโพด	27
รำละเอียด	10
กากถั่วเหลือง	11
เปลือกเมล็ดถั่วเหลือง	50
ไคแคลเซียมฟอสเฟต (P14)	1
เกลือ	1
รวม	100

3.2.2.3 อุปกรณ์อื่นๆ

1. เครื่องชั่งน้ำหนักสัตว์ ขนาดชั่งได้สูงสุด 200 กิโลกรัม ชั่งได้ละเอียด 100 กรัม
2. เครื่องชั่งน้ำหนักแบบจานชั่ง สำหรับชั่งอาหาร ขนาดชั่งได้สูงสุด 6 กิโลกรัม
3. เครื่องชั่งน้ำหนักมูล ขนาด 2000 กรัม ความละเอียด 0.01 กรัม
4. กรงทดลองการย่อยได้ (metabolism cage) แบบขังเดี่ยว
5. ตู้แช่แข็ง (freezer) ใช้สำหรับเก็บตัวอย่างมูลแพะ

3.2.2.4 วิธีการทดลอง

1. ก่อนเริ่มการทดลอง ทำการถ่ายพยาธิภายในและภายนอก นำแพะไปเลี้ยงบนกรงทดลองแบบขังเดี่ยว

2. แผนการทดลอง

วางแผนการทดลองเป็นแบบ 4x4 Latin Square Designs มี 4 กลุ่มการทดลอง (treatments) คือ อาหารหยาบแต่ละชนิด ได้แก่ หญ้ารูชี (T1) หญ้าเนเปียร์ (T2) กระถินสด (T3) และเศษผักกาดหอมห่อ (T4) การทดลองมี 4 ระยะเวลาทดลอง (period) โดย 1 หน่วยการทดลอง ประกอบด้วยสัตว์ทดลอง 2 ตัว (replicates) ดังตาราง 17

ตาราง 17 แผนการทดลองแต่ละระยะเวลาทดลอง

	ตัวที่ 1	ตัวที่ 2	ตัวที่ 3	ตัวที่ 4	ตัวที่ 5	ตัวที่ 6	ตัวที่ 7	ตัวที่ 8
Period 1	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4
Period 2	T3	T4	T2	T1	T3	T4	T2	T1
Period 3	T4	T3	T1	T2	T4	T3	T1	T2
Period 4	T2	T1	T4	T3	T2	T1	T4	T3

ในแต่ละระยะเวลาทดลองแบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงปรับตัว (preliminary period) เป็นช่วงฝึกสัตว์ให้มีความคุ้นเคยกับสภาพการทดลอง โดยทำการให้อาหารหยาบตามกลุ่มทดลอง โดยให้กินแบบเต็มที่ (*ad libitum*) วันละ 2 ครั้ง เวลา 8.30น. และ 16.30น. อาหารขึ้นจะคำนวณและทำการปรับปริมาณตามความต้องการแพะแต่ละตัว และให้อาหารขึ้น 2 เวลา คือเวลา 8.00น. และ 16.00น. มีน้ำให้กินตลอดเวลา พร้อมทั้งมีแร่ธาตุก้อนห้อยให้แพะทดลองทุกตัว โดยช่วงปรับตัวใช้เวลา 10 วัน

ช่วงที่ 2 ระยะเวลาทดลอง (experimental period) เป็นระยะเก็บข้อมูลใช้ระยะเวลา 14 วัน ประกอบด้วย

- การหาค่าประสิทธิภาพผลิตแพะที่ได้รับอาหารหยาบทดลอง ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตต่อวัน และปริมาณการกินได้ โดยให้แพะกินอาหารทดลองตามกลุ่มทดลอง เหมือนช่วงปรับตัว ก่อนเริ่มและหลังการทดลองในแต่ละ period ทำการชั่งน้ำหนักสัตว์ โดยทำการชั่งติดต่อกัน 3 วัน เพื่อความแม่นยำของน้ำหนัก โดยชั่งน้ำหนัก ก่อนเริ่มทดลอง 1 วัน (day -1) วันที่เริ่มทดลอง (day 0) และหลังจากเริ่มทดลอง 1 วัน (day 1) และนำค่าน้ำหนักมาหาค่าเฉลี่ยเป็นน้ำหนักเริ่มการทดลอง หลังการทดลองทำการชั่งน้ำหนัก 3 วันติดต่อกันคือก่อนเสร็จการทดลอง 1 วัน (day 13) วันที่เสร็จสิ้นการทดลอง (day 14) และหลังจากทดลองเสร็จไปแล้ว 1 วัน (day 15) นำค่าน้ำหนักมาหาค่าเฉลี่ยเป็นน้ำหนักหลังการทดลอง

$$\text{Initial weight (IW)} = \frac{(\text{day -1}) + (\text{day 0}) + (\text{day 1})}{3}$$

$$\text{Final weight (FW)} = \frac{(\text{day13}) + (\text{day14}) + (\text{day15})}{3}$$

- ในช่วงนี้ให้กินอาหารหยาบและอาหารข้นเหมือนช่วงปรับตัว พร้อมกับบันทึกน้ำหนักอาหารหยาบที่ให้และที่เหลือ ระหว่างทดลองทำการสุ่มเก็บตัวอย่างอาหารหยาบที่ให้และที่เหลือ นำไปอบที่อุณหภูมิ 65-70 องศาเซลเซียสจนน้ำหนักคงที่ คำนวณหาปริมาณการกินได้ คิดเป็นน้ำหนักของวัตถุดิบแห้ง

- การหาการย่อยได้ของโภชนะของกระดินและเศษผักคอดหอมห่อ โดยใช้วิธีดั้งเดิม (adventional method) จะเก็บมูลโดยตรงจากทวารหนัก การเก็บมูลแพะ 5 วัน เริ่มเก็บวันที่ 5 6 7 8 และ 9 หลังจากเริ่มทดลอง เก็บวันละ 2 ครั้ง ครั้งแรก 07.30 น. และ 15.30 น. ผลรวมของน้ำหนักมูลทั้งหมดที่เก็บทั้ง 2 ครั้ง ถือเป็นปริมาณมูลที่สัตว์ขับออกต่อวัน ชั่งน้ำหนักมูลของสัตว์แต่ละตัวคลุกเคล้าผสมให้เป็นเนื้อเดียวกัน โดยแยกปฏิบัติเป็นรายตัว สุ่มตัวอย่างมูลสัตว์แต่ละตัวตัวละ 10 เปอร์เซ็นตของน้ำหนักมูล เก็บใส่ภาชนะปิดสนิทนำเข้าตู้แช่แข็ง เพื่อรอการวิเคราะห์ หลังจากเสร็จการทดลองในแต่ละ period ทำการเก็บตัวอย่างอาหารหยาบและอาหารข้นที่ให้ในแต่ละวัน แช่แข็งไว้ เพื่อรอการวิเคราะห์หลังจากเสร็จการทดลองในแต่ละ period

3.2.2.5 การบันทึกข้อมูลการทดลอง

1. บันทึกน้ำหนักแพะก่อนและหลังการทดลอง ในแต่ละ period
2. บันทึกน้ำหนักอาหารที่ให้และอาหารที่เหลือทุกครั้ง ก่อนที่จะให้อาหารครั้งต่อไป สุ่มเก็บตัวอย่างอาหารที่ให้และอาหารที่เหลือของสัตว์แต่ละตัวทุกวันนำไปอบให้แห้งบันทึกค่าน้ำหนักแห้ง เก็บรวบรวมไว้เพื่อรอการวิเคราะห์หาองค์ประกอบทางเคมีต่อไป
3. บันทึกน้ำหนักมูล ที่เก็บแต่ละครั้งโดยแยกปฏิบัติเป็นรายตัว

3.2.2.6 การวิเคราะห์ทางเคมีเพื่อหาการย่อยได้

ทำการวิเคราะห์หาส่วนประกอบทางเคมีในตัวอย่างอาหารที่ให้และมูลโดยใช้วิธีการ Proximate Analysis (AOAC, 2000) และวิธี Detergent method (Van Soest, 1982) นำค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ทางเคมีมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การย่อยได้ปรากฏจากสมการ (บุญล้อม, 2541)

$$\text{สัมประสิทธิ์การย่อยได้ (\%)} = \frac{\text{โภชนะที่กิน} - \text{โภชนะที่ขับออก}}{\text{โภชนะที่กิน}} \times 100$$

ประเมินค่าโภชนะย่อยได้รวม (total digestible nutrient; TDN)

$$\text{TDN} = \text{DCP} + \text{DCF} + \text{DNFE} + (2.25 \times \text{DEE})$$

เมื่อ DCP = โปรตีนที่ย่อยได้ (กก./ 100 กก. วัตถุแห้ง)

DCF = เชื้อใยที่ย่อยได้ (กก./ 100 กก. วัตถุแห้ง)

DNFE = คาร์โบไฮเดรตประเภทที่ย่อยได้ง่ายที่ย่อยได้ (กก./ 100 กก. วัตถุแห้ง)

DEE = ไขมันที่ย่อยได้ (กก./ 100 กก. วัตถุแห้ง)

คำนวณค่าพลังงานรวม (gross energy, GE) พลังงานใช้ประโยชน์ (metabolizable energy, ME) จากสมการที่เสนอ โดย Drochner *et al.* (2003)

$$\text{GE (MJ/kg DM)} = [0.0239(\text{MJ/g}) \times \text{CP}] + [0.0398(\text{MJ/g}) \times \text{EE}] + [0.0201(\text{MJ/g}) \times \text{CF}] + [0.0175(\text{MJ/g}) \times \text{NFE}]$$

เมื่อ CP = โปรตีนหยาบ (g/kg)
 EE = ไขมัน (g/kg)
 CF = เยื่อใยหยาบ (g/kg)
 NFE = คาร์โบไฮเดรตประเภทที่ย่อยได้ง่าย

$$ME \text{ (MJ/kg DM)} = [0.0312(\text{MJ/g}) \times \text{DEE}] + [0.0136(\text{MJ/g}) \times \text{DCF}] + [0.0147(\text{MJ/g}) \times (\text{DOM} - \text{DEE} - \text{DCF})] + [0.00234(\text{MJ/g}) \times \text{DCP}]$$

เมื่อ DEE = ไขมันที่ย่อยได้ (g/kg)
 DCF = เยื่อใยหยาบที่ย่อยได้ (g/kg)
 DOM = อินทรียวัตถุที่ย่อยได้ (g/kg)
 DCP = โปรตีนหยาบที่ย่อยได้ (g/kg)

3.2.2.7 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ผลการทดลองโดยวิธีการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์ (Analysis of variance) ตามแผนการทดลองแบบ 4x4 Latin Square (Steel and Torrie, 1980) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's Multiple Range Test โดยใช้โปรแกรม SAS 8.1 (SAS, 2001)

3.2.2.8 สถานที่ในการทดลอง

1. พื้นที่คอกกบบริเวณฟาร์มโคนม ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ห้องปฏิบัติการอาหารสัตว์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.2.2.10 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ประมาณ 12 เดือน